

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ - НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Радченко Н.Г.

Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного
кандидат економічних наук, доцент

Економічне зростання України неможливе без ефективного конкурентоспроможного фінансового сектору, який забезпечує акумулювання, розподіл та обіг фінансових ресурсів в економічній системі. Реформування фінансового сектору упродовж 2016-2020 років мало позитивний результат: очищення банківської системи, підвищення фінансової стійкості та прозорості банків, відновлення кредитування, тощо.

Але, незважаючи на це, проблема формування ресурсної бази банків залишається актуальною. Значний обсяг вільних коштів все ще перебуває у готівковій формі, переважно у населення. Така ситуація пояснюється низьким рівнем довіри населення до банків; відсутністю повної інформації про банківські продукти, послуги та їх реальну вартість; небажанням приймати нововведення та сучасні технології під час розрахунків, тощо. Отже, проблема фінансової інклюзії на сьогодні є вкрай актуальною та потребує вирішення.

За визначенням OECD/INFE [1], Фінансова інклюзія (Financial inclusion) – це процес просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів та послуг, поширення їхнього використання серед усіх прошарків суспільства через впровадження існуючих та інноваційних підходів

включно з фінансовою обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту так і економічної та соціальної інклюзії.

З метою підвищення фінансової інклюзії населення України, у 2016 році НБУ запровадив проект «Cashless economy», метою якого було збільшення обсягу безготівкових розрахунків через розвиток альтернативних каналів та інструментів оплати, впровадження безготівкової оплати у транспорті, переведення пенсій та соціальних виплат у безготівкову форму, впровадження Bank ID, ISO 20022 (IBAN) та ін.

Реалізація проекту «Cashless economy» мала позитивний ефект - рівень готівки в економіці у 2019 році порівняно з 2014 роком зменшився з 17,8% до 9,2% від ВВП. Частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток збільшилася з 25,0% у 2014 році до 49,7% на кінець вересня 2019 року [2].

На сьогодні, фінансова інклюзія залишається одним із основних напрямів «Стратегії розвитку фінансового сектору 2025» [2] та дієвим елементом «Стратегії розвитку FinTech 2025» [3]. Таким чином, на найближчі роки, НБУ заплановано:

1. Підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами за допомогою стимулювання розвитку платіжної інфраструктури, особливо у сільській місцевості та на віддалених територіях; зменшення ліміту розрахунків готівкою; створення умов для розвитку віддалених каналів продажу фінансових послуг, тощо.

2. Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг через регулювання ринкової поведінки учасників фінансового сектору та забезпечення прозорості інформації щодо фінансових послуг та продуктів.

3. Підвищення рівня фінансової грамотності населення шляхом проведення інформаційно-освітніх заходів для різних цільових аудиторій на рівні Національного банку України, Міністерства освіти і науки України, Фонду

гарантування вкладів фізичних осіб та Національної комісії з цінних паперів та фондових ринків.

Ефективність запланованих заходів можна оцінити за допомогою індикаторів фінансової інклюзії, представлених у таблиці 1.

Таблиця 1

Індикатори фінансової інклюзії [2]

Індикатори фінансової інклюзії	Поточне значення	Цільове значення
1. Кількість відкритих базових рахунків/ кількість дорослого населення	63%	80%
2. Співвідношення готівки (M0) до ВВП	9,2%	≤ 7,5%
3. Співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загальної кількості транзакцій	81,9%	≥ 85%
4. Співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загального обсягу транзакцій	49,7%	65%
5. Індекс розкриття інформації, включаючи наявність низки вимог до розкриття інформації	2,0%	5,0%
6. Рівень довіри населення до фінансової системи	10%	60%
7. Індекс рівня фінансової грамотності населення	11,6%	12,5%

Виходячи з даних таблиці 1, можна зазначити, що в результаті реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору у 2025 році варто очікувати: зростання кількості відкритих базових рахунків на 17%; зменшення готівки до рівня 7,5% ВВП; збільшення безготівкових карткових операцій по відношенню до кількості та обсягу транзакцій до 85% та 65%, відповідно. Посилення заходів захисту споживачів фінансових послуг за прогнозом підвищить рівень довіри до фінансової системи з боку споживачів на 50%.

Індекс рівня фінансової грамотності населення України, розрахований Організацією економічного співробітництва та розвитку у 2018 році, має найнижче значення – 11,6% серед 30 країн світу, які приймали участь у дослідженні. Цей показник враховує бали за наявність фінансових знань, розуміння фінансових стратегій і ставлення до процесів, пов'язаних з фінансами [4].

Інформаційно-просвітницька кампанія з фінансових питань, запланована НБУ, матиме позитивний вплив на рівень фінансової грамотності населення – прогнозний рівень відповідного індексу очікується на рівні 12,5%.

Одночасно з підвищенням рівня фінансової інклюзії варто очікувати й позитивних змін на фінансовому ринку:

- активізація використання фінансових продуктів і послуг на основі зваженого свідомого вибору;
- мобілізація заощаджень населення та формування додаткових фінансових ресурсів, що дозволить зменшити вартість позикового капіталу та, відповідно, його доступність для фізичних осіб та інших суб'єктів господарювання;
- підвищення особистого добробуту населення внаслідок більш ефективного використання фінансових продуктів та послуг.

Список літератури:

1. Financial Inclusion As defined by RBI. URL: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/48303408.pdf>
2. «Стратегія розвитку фінансового сектору 2025» URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>
3. Фінансова інклюзія, інновації та безготівкові операції в Україні – пріоритети Стратегії розвитку FinTech 2025. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/finansova-inklyuziya-innovatsiyi-ta-bezgotivkovi-operatsiyi-v-ukrayini--prioriteti-strategiyi-rozvitku-fintech-2025>
4. Українці на останньому місці в індексі фінансової грамотності – міжнародне дослідження. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/ukrainsi-na-ostannomu-mistsi-v-indeksi-finansovoi-hramotnosti-mizhnarodne-doslidzhennia-193689.html>